

Könyvekről

V. Igen érdekes és gyakorlati szempontból ma is sok tanulságot ad a „Beszámoló és javaslat a kolozsvári Gyakorló Középiskola 1917/18. évi működéséről” című szemelvény. Itt már a „Kolozsvári Országos Tanárképző-Intézet Gyakorló Középiskolájának 1917/18. évi beszámolója” szerepel. Az előző közlemények mintegy előkészítő törekvéseinek megvalósult intézményéről van szó. Évfolyamonként és tantárgyakként foglalkozik az intézmény feladatával, közli az óraterveket a mindenkire kötelező előadásokra és a szakosodó bontásra, amire laboratóriumi és szemináriumi gyakorlatok, munkák jönnek. Ezután az Intézmény elhelyezésére vonatkozó ismertetés következik, majd „A tanítási anyag” című részben módszertani megfigyelések és megállapítások következnek. Ezek nagyon érdekesek. Azt tükrözik, hogy az Intézmény ismeri a századforduló gyermeklélektani, gyermektanulmányi irodalmát, épít a gyermek érdeklődésének az ismeretszerzésben való szerepére, a tananyag (tanterv) összeállításában az értelmi nevelés mellett az érzelmi és erkölcsi nevelés szempontjait is figyelembe veszi, különösen a magyar irodalmi anyag tanításánál. (Ezt láttam *Szántó Lőrincnél* a szegedi Országos Polgári Iskolai Tanárképző Intézetében a Gyakorló Polgári Iskolában!). Szól a történelemtanítás nehézségeiről, a természetrajz-földrajz tanításában (*Gelei József*) a tanulmányi kirándulásokról, a tanulók spontán ismeretszerzéséről, megfigyelő készségének és képességének ismeretéről, neveléséről, a főigazgatói (*Schneller István*) és tanulói hospitálásokról, a tanulók gyermektanulmányi, iskola-egészségügyi, értelmiségvizsgálati (Binet-Simon-féle tesztek) felméréséről (*Riegler Gusztáv* egyetemi rektor). A beszámoló *gróf Zichy János* vallás- és közoktatásügyi miniszter 102–390–1918. sz. rendeletének ismertetésével zárul, melyben a *Schneller István* javaslata alapján létrehozott iskolát elismerte. A Tájékoztatóban szó van arról, hogy ebbe az iskolába két évfolyamú előkészítő iskola után lehet bejutni, az alsó- és felső fokú középiskola elvégzése után a tanulók a liceumi tanfolyamba lépnek, amelynek II. évfolyamos tanulói már az egyetem rendes hallgatói. A gyermekek az elemi iskola III. osztályának sikeres elvégzése után kerülhetnek be ebbe az iskolába.

VI. A könyv befejező része *Imre Sándor* írásaiból közöl szemelvényeket: (1) Az önállóságra nevelés (értemi nevelés), (2) Az érzelmi nevelés közvetlen feladatai, (3) Az iskolai értelmi nevelés körülményei, (4) Az iskolai értelmi nevelés szempontjai, (5) Az oktatás, (6) Gondolkozás, gyakorlás az értelmi nevelésben című fejezetekben.

Ezekben a tanulmányokban *Imre Sándor* az iskolai oktató-nevelő munka szinte minden területére nézve fejtette ki állásfoglalását. Figyelemmel volt a tanulóban végbemenő lelki folyamatokra. Mint Neveléstan c. könyvében, itt is hangsúlyozza a nevelő személyiségének szerepét.

A kötetet összefoglaló zárja, amelyben a szemelvények válogatói, a bevezető tanulmány írói, tömör áttekintésben foglalják össze a kolozsvári Középiskolai Tanárképző Intézet igazgatójának és professzorainak a tanárképzés érdekében kifejtett munkásságát. A könyv gondos tanulmányozása sok kérdésben ad a mára is eligazítást. Akik a kolozsvári Egyetemhez kötődünk, azoknak nemcsak valami nosztalgikus élmény, hanem ma is ösztönző az iskolai és iskolán kívüli munkában. Az ifjabb tanároknak is van benne útmutatás, ha munkájukat nemcsak kenyérkeresésnek, hanem hivatásnak is tekintik. Eredményes tanári munkát csak így lehet végezni. Az ilyen és más pedagógiai gondolatok a szemelvényekben biztosítják a könyv mindenkorai hasznát.

Deák Gábor

Norbert Boteram (szerk.): Interkulturelles Verstehen und Handeln *Centaurus-Verlagsgesellschaft Pfaffenweiler, 1993. 360 o.*

Norbert Boteram: Interkulturelles Handeln und Verstehen című könyvében a gyűjtemény szerzői arról a problémáról gondolkodnak, hogy vajon a kulturális különbség, az a „másság”, amit az országhatárok és egyéb körülmények alakítanak ki, egymáshoz közelíthető-e? Nemzetközi kapcsolattartás alakult ki a turizmus, az egyetemi mozgalmak, sport, kereskedelem területén. A tömegtájékoztató, a televízió, rádió, sajtó is segítik ezt a folyamatot. A kulturális „másságot” azonban nem sikerül igazán megértenünk, s ahhoz közelednünk. A külföldiekkel szembeni idegenkedés jellemző és nem tudjuk rugalmasan, nyitottan fogadni az éhség, szegénység,

háború elől menekülő embereket, akik Európában – ugyanúgy, mint mi – védelemre, biztonságra, biztos jövőre vágnak.

A könyv szerzői a németország, azaz a hazájukban jelenleg kialakult, kialakuló viszonyokkal foglalkoznak, de úgy gondolom, hogy ezek az olvasmányok mindannyiunk számára hasznosak lehetnek, hiszen olyan témákat érintenek, melyek a ma Európában élők, s a magukat európainak valló embereket foglalkoztatnak.

Napjainkban kardinálisan felmerülő kérdés, hogyan lehet a különböző származású, nyelvű, kulturájú embereket egymáshoz közelíteni, hogyan valósítható meg a kulturális együttműködés is Európában. Ezek a problémák meghatározzák a békét is, s különösen nehéz, nagy feladat elé állítja a pedagógusokat, akiknek a világ eseményeire nyitottan, rugalmasan kell(ene) reagálniuk. Véleményem szerint ez a „másság” nem csak a kulturális különbségek esetében igényli az elfogadást, hanem a különböző igényű, tehetségű tanulóira is vonatkozik. A túlzott fegyelmzés és „uniformizálás” elsősorban szellemi téren igen veszélyes, hiszen a pedagógusnak örülnie kellene, ha találkozik eredeti gondolatokkal, a „mássággal”. Embertársaink elfogadása, mások személyiségének tisztelete talán a legfontosabb az együttélés során. A pozitívumokat kell figyelniük, s értékelniük, függetlenül attól, hogy milyen kulturájú, származású emberekről is van szó.

Norbert Boteram véleménye szerint a tanárok felelőssége a megértésre és elfogadásra nevelés, tudni kell tolerálni a kulturák különbözőségét, azok egymásra hatását és változását, illetve egy adott kultúra módosulását, fejlődését is. A könyv szerzői közül sokan az ERASMUS-program tagjai, s együttműködnek olasz és görög egyetemek oktatóival is, illetve az adott témával kapcsolatban tudományos kutatások résztvevői. Megpróbálnak együttgondolkozni a kisebbségi problémákról, a különböző kulturálsággal szembeni toleranciáról és az iskolai oktatás során felmerülő pedagógiai, pszichológiai feladatokról.

Az első rész írásművei történelmi, tudományos visszatekintések. A második részben társadalmi változásokról, emberi kapcsolatokról olvashatunk. A harmadik, negyedik fejezetek témája: közelítés idegen kultúrákhoz. A nyelvtanulás és nyelvtanulás, egymás megértésére törekvés a szociális konfliktusok megoldásának alapjai lehetnek.

Luigi Secco: Interkulturelle Padagogik: Probleme und Konzeptionen- Ein Weg zwischen Studien und Positionen (21. o.) című munkájában az interkulturális pedagógia feladataival, s jelentőségével foglalkozik a nevelőmunka során. Az „idegenség” nem szabad, hogy félelmet, elkülönülést váltson ki belőlünk, hanem személyes fejlődésünk gazdagításának lehetőségeként kell kezelniük.

Rita Süsmuth: Europa 1992: Herausforderung für die Bildungspolitik (39. o.) című munkájában azt fejtegeti, hogy fontos és meghatározó cél a személyiség önállóságának, a különböző vallások, régiók és egymástól eltérő mentalitású, kulturájú nemzeteknek, embereknek elfogadása.

Wolfgang Hug: Europäisches Bewusstsein- Reflexionen und Lernimpulse (46. o.) című dolgozatában arról ír, hogy az ifjúság európai öntudatra, megfelelő magatartásra nevelése a legfontosabb feladatunk. Olyan fiatalokra van szükség, akik az ellentmondásos múltat ismerve próbálják megérteni a jelent, s építeni a jövőt.

Günter Brinkmann: Welche Schule für Europa? (58. o.)-írásában történelmi visszatekintéssel kezd, s bemutatja a német iskolarendszer fejlődését, a társadalom és oktatási intézmények egymásra hatását. Az európai integrációs folyamat napjainkban újra felerősödött. A gazdasági és a politikai életben is megfigyelhetőek közeledések, és az egyesülésre törekvő Európában a kultúra és képzés területén is meg kell találni a közös nevezőt. Szükség van az oktatás területén is szorosabb együttműködésre, ez vonatkozik az alapképzésre, és az egyetemi, főiskolai tanításra is. Felvetődik a kérdés e célok megfogalmazásával párhuzamosan: Milyen lesz a jövő iskolája Európában? *Günter Brinkmann* szerint nem szabad egy szigorú, centralizációs, bürokratikus folyamatra gondolnunk, hanem minden ország iskolarendszere meg kell, hogy őrizzé egyéni jellegét, kulturáját, de az oktatást „Európa-képessé” kell tenni, tehát közeledniük kell egymáshoz. Véleményem szerint az „Európa-képessé”-tétel a könyv alapgondolatát jelenti, azaz nem csak az „idegenekre” vonatkozik, akik hazánkban, illetve Németországban letelepednek, és új, jobb otthonra vágnak, hanem az országok között, a határok által kialakult történelmi és kulturális „másság” elfogadását és tolerálását is. *G. Brinkmann* ezt a gondolatot úgy fejti tovább, hogy egy európai alapkoncepciót, keretet kell az iskolák számára kidolgozni, és ezt az adott ország iskolarendszerének megfelelően alkalmazni, és az oktatási, nevelési folyamatokba beágyazni. Ezt követően a német iskolarendszer kialakulását, fejlődését írja le. A jelenlegi helyzetet a múlt, a gyökerek megismerésével lehet megérteni, és ezután lehet „továbbgondolkozni”. Ez a folyamat a múltban is ellentmondásokkal teli esemény volt, amit egyrészt a politikai, gazdasági modernizálás, másrészt az osztályrédek befolyásoltak. A német oktatás alapjait napjainkban a pluralizmus, sokféleség ellenére is a következő három alapkoncepció jellemzi:

Könyvekről

1. Alapvető jog mindenki számára a tanulás (a francia forradalom „Emberi Jogok Nyilatkozata” alapján)
2. A képzés demokratizálása (a tanárok, diákok, szülők együttműködése az iskolai oktatásban)
3. Teljesítményelvűség.

A két német állam egyesítésével felmerült az a kérdés is, hogy nem lenne-e szükség egy új képzési program, reform végrehajtására a most már újra egyesült Németország egész területén. Ha az európai egyesülési, közeledési terveket, elképzeléseket vesszük figyelembe, akkor a válasz igen. Az „európai iskola” programját meghatározni rendkívül bonyolult feladat. A lényeg az, hogy mindenki számára biztosítani kell a képességeinek, a benne rejlő lehetőségeknek megfelelő fejlődést, illetve szellemi kibontakozást. Svédországban, Hollandiában és néhány reformpedagógiaileg orientált iskolában tapasztalhatta a szerző a felvázolt elképzelések megvalósulását. Éppen ezért, az európai iskolát nem a semmiből kell létrehozni, hanem példákba kell „kapaszzkodni”, azaz megvalósult, megvalósuló lehetőségekbe.

Ehhez azonban – úgy gondolom – új típusú tanárszemélyiségekre is szükség van, akik nyitottak az újra, és ez magával hozná az újfajta tanítás, oktatás lehetőségét is, illetve az „Európa-képes”, rugalmas, nyitott, érdeklődő tanulórteget, mely szemében a tudás ismét fontos kincs és rang lenne.

Panos Xochellis: Bildungsreform in Griechenland – Versuch einer pädagogischen Bilanz unter Berücksichtigung der europäischen Dimension (71. o.) című munkájában ezt a gondolatot viszi tovább, s rámutat arra, hogy a demokratizálás folyamatát, a változásokat a görög iskolákban is milyen mértékben nehezítik sokszor a rugalmatlan politikai vezetők döntései. Ennek ellenére lát lehetőséget, kiutat, elsősorban a gazdaság, technika fejlődésének segítségével, s a béke biztosításának módja és egyik eszköze lehetne az oktatási rendszerben az egységes alapelvek szerint történő tanítás.

Wolfgang Schwark: Lehrerbildung im Zeichen der Europäisierung – aufgezeigt am Beispiel der Pädagogischen Hochschulen Baden-Württembergs, (82. o.) – azt a gondolatot veti fel, hogy a tanárképzés során a főiskoláknak, egyetemeknek is változtatniuk kell a módszerekben, felkészítési aspektusokban, azaz a ténylegesen alkalmazható tudást kell nyújtaniuk a diákoknak.

Michael Bosch: Außerschulische Bildung für Europa – ein Vergleich, (102. o.) – úgy véli, hogy az oktatási intézményeknek az a feladatuk, hogy az európai identitástudatot erősítsék diákjaikban. A kulturális sokszínűséget, különbözőséget óvni, védeni, elfogadni kell, de politikai egységre kell törekednünk a térségben.

A könyv második részében *Peter Figuera: Europa: Vielfalt, Ungleichheit, Rassismus und die Folgen für die Erziehung* (115. o.), című munkájában az Európában megjelent rasszizmus formáira hívja fel figyelmünket. Nagy veszélyt jelentenek nem csak az egyén, hanem a társadalom számára, sőt Európában a békésen egymás mellett élni akaró polgárookra is.

Agostino Portera: Multikulturelle Sozialisation und Krankheit. Eine Erkundungsstudie über die psychosoziale Entwicklung italienischer Jugendlicher in Freiburg (115. o.) – olasz fiatalok helyzetét mutatja be a német társadalomban és úgy véli, hogy javítani kell munka-, iskolai és szociális körülményeiken.

Lissia Neelplakal: Zur psychosozialen Situation junger Aussiedler und Flüchtlinge (144. o.) – szerint nagyon fontos, hogy menekültek, külföldiek és német polgárok közeledjenek egymáshoz.

Bernard Leblon: Schulbildung für Zigeunerkinder in Südfrankreich (159. o.) – érdekes, kényes, számmunkra is aktuális témával foglalkozik: a cigánysorssal. Úgy gondolja, hogy e kisebbségnek joga van „másságát” megőrizni, és különféle intézkedésekkel, az iskolai nevelőmunka segítségével lehetne e réteget „helyes útra terelni”, és kulturáltan élni tudó, igényes emberekké nevelni.

Norbert Kunze: Bikulturelle Paare in der psychologischen Beratung (190. o.) – azt hangsúlyozza, hogy az iskolák tanárainak szorosan együtt kell működni kiváló szakemberekkel az oktatási és nevelési munka során.

A könyv harmadik részében a szerzők az idegen kultúrák közötti közeledés hasznáról, távlatairól gondolkodnak. *Rudolf Denk: Bildung durch Reisen? Die Didaktik der europabezogenen Studienreise als Modell von Kulturvergleichen* (209. o.) – hasznosnak találja az utazást, az iskolalátogatásokkal egybekötött „kitekintést”, tapasztalatszerzést, ugyanakkor figyelmeztet arra, hogy a látottakat csak nagyon átgondoltan, az adott ország, közeg adottságainak megfelelően szabad realizálni és hasznosítani.

Ingelore Oomen-Welke: Europabegegnung intensiv – Interkulturelle Praxis mit künftigen Lehrpersonen (222. o.) és *Norbert Boteram: Interkulturelles Lernen durch Selbsterfahrung* (241. o.) – azonos témával foglalkoznak. Európa-tudatunkat, közeledésünket, közös hangunkat keresve remek lehetőség a témát érintő feladatokat adni tanítványainknak. Különböző nemzetiségű, kulturálságú diákok számára ez kiváló alkalom, hogy megtalálják a témát, gondolatot, mely mindannyiunkat foglalkoztat, s ami így közösséggé is formálja őket.

Gino Chiellino: *Mutmassungen über Multikulturalität. Der Beitrag ausländischer Autoren zur Gestaltung einer multikulturellen Zukunft* (261. o.) – a Németországban élő „idegenek” kultúrájára hívja fel a figyelmet. Művészetük, irodalmuk, festészetük, szobrászatuk, építészeti alkotásaik ismerete a német kultúrát is gazdagítja. Az írás egy multikulturális lehetőségre figyelmeztet, mely szerint az „idegenek” elfogadása, megismerése végső fokon minket gazdagít. Az „interkulturális” pedagógia egyformán közelíti meg a német és a külföldi polgárokat is.

A könyv negyedik része elsősorban az interkulturális tanulás kérdéseit boncolgatja, próbálja megválaszolni. *Guido Schmitt: Mit Fremden im Frieden leben lernen* (271. o.) – azt fejtegeti, hogy a legfontosabb, amit meg kell tanulnunk: békésen élni az idegenekkel. A jövőt tekintve úgy gondolja *Schmitt*, hogy megvalósíthatóvá tehető a békés együttélés, egymás megértése, ha törekszünk rá és a pozitívumokat hangsúlyozzuk, világitjuk meg.

Hartwig Haubrich: Fünf Thesen zur internationalen Erziehung im Geographieunterricht (281. o.) – arról ír, hogy nyitottságra, toleranciára kell nevelnünk nemcsak tanítványainkat, hanem szülőként gyermekeinket is.

Cesare Scurati: Erziehung zu Europa in der Schule – Grundlegungen und Erfahrungen (292. o.) – című munkájában egy olyan, különböző országokban kipróbált tanításról ír, amely célja az európaiság „elsajátíttatása”. Egy idegennyelv tanulása jeletheti azt, hogy az idegen nyelvének megismerésével már a más kultúrájú embert, embereket is barátoknak, ismerősnek érezzük, hiszen bizonyos körön belülről jutottunk: megértjük egymást.

Wolfgang Steinig: Partnerschaftliches Lernen im Fremd- und Zweisprachenunterricht (305. o.) – szerint is ez történik, ha két „idegen” tanuló igyekszik elsajátítani a másik nyelvét. *Steinig* erősen kritizálja a hagyományos tanórákat, ahol elsősorban frontális oktatás folyik, ami a diákokat kizárja az igazi munka lehetőségéből. Az életközeli tanítást szerinte ténylegesen meg kell valósítani. Ennek egyik formája az úgynevezett tandem-koncepció. Az 1960-as években egy német-francia diáktalálkozón született az ötlet: partnerserével kell megoldani a nyelvtanulást. Ha két idegen ember tanítja a másikat saját nyelvére (tanári segítség nélkül), azért érdekes próbálkozás, mert mindketten egyenrangú partnerek, mindketten aktívan részt vesznek a tanítás-tanulás folyamatában. Érdekes lehetőség az úgynevezett tutor-modell is, ami annyit jelent, hogy nem két azonos tudású diák tanul egymással, hanem az egyik magasabb szinten áll a másiknál. Ebben az aszimmetrikus helyzetben jobban jelen van a kontroll, a közvetlen hibajavítás lehetősége, mivel a több ismerettel rendelkező tanuló javítja a partner hibáit. A tandem- és tutor-módszerek alkalmazása tanórákon (amelyik iskolában erre lehetőség nyílik) nagyon hasznos, hiszen ez a komplex, személyes beszélgetés keretében folyó nyelvtanítás olyan oldottabb tanítási helyzetet hoz létre, amely a hagyományos tanórákon túlmutat.

Manfred Pelz: Umrisse eines Begegnungssprachenkonzepts in Grenzregionen (Beispiel Deutschland – Frankreich) (324. o.) – című munkájában arról ír, milyen sikeres nyelvtanítás folyik a francia-német határmenti iskolákban, ami segíti a barátságok szövődését, az egymáshoz való közeledést.

Wolfgang K. Roth: Eine Welt – eine Erziehung? Friedenserziehung und Interkulturelle Pädagogik als Basis für ein neues Pädagogikverständnis (337. o.) – arra világít rá, hogy az interkulturális pedagógia célja végső soron a békés együttélés képességének nevelése.

A könyv szerzői nagyon nemes célt fogalmaztak meg, mely kicsit megvalósíthatatlannak, elérhetetlen álomnak tűnhet. Hogy mégse szakadjunk el a realitástól, éppen arra kell koncentrálnunk nekünk tanároknak, amit a könyv, de egyre több „felső szerv” (Európai Unió) is megfogalmaz: nemcsak gazdasági, politikai, hanem kulturális területen is meg kell találnunk a közös hangot, de legalábbis a pozitívumokat hangsúlyozva kell megtanulnunk élni, gondolkodni, az újra reagálva, de a régi értékeket megbecsülve és alkalmazva tanítani az iskolai oktatás során is.

Tehát nem biztos, hogy egy metódus eltörlésén, amit rosszul alkalmaztunk, ugyanolyan hosszú ideig kell még dolgoznunk, hanem meg kell tanulnunk a régit megbecsülve, azt az új igényeknek megfelelően alkalmazni. Szerintem az „európaiság”-gondolat is értelmezendő, mivel itt nem Európára, a földrészre kell koncentrálnunk, hanem valójában egy „modern”, értékmegőrző, felvilágosult magatartásforma jelzőjeként kell tekintelnünk, amely a jövőben a békés egymás mellett élés lehetőségét, illetve megvalósulását jelentheti.

Mátyás Judit